

بخش اول

جغرافیا

درس ا

محیط زندگی ما

شما در کجا زندگی می‌کنید؟ در شهر یا روستا؟

با دقّت به محیط اطراف خود نگاه کنید. آیا در اطراف محل زندگی شما، کوه یا جنگل وجود دارد؟ رود و دریا چه طور؟ اگر در روستا زندگی می‌کنید، آب و هوای روستای شما چگونه است؟ چه گیاهانی در اطراف محل زندگی شما روییده‌اند؟ در روستای شما بیشتر چه محصولاتی کاشته می‌شود؟ آیا اهالی روستای شما دامپروری هم می‌کنند؟ خانه‌ها از چه موادی ساخته شده‌اند؟ روستای شما با چه راه‌هایی به شهرها یا روستاهای اطراف مربوط می‌شود؟ راه خاکی، آسفالتی یا راه آهن؟

اگر در شهر زندگی می‌کنید، فاصله‌ی مدرسه‌ی شما تا خانه کم است یا زیاد؟ با چه وسیله‌ای به مدرسه می‌روید؟ از کدام کوچه‌ها و خیابان‌ها عبور می‌کنید؟ در محله‌ای که شما زندگی می‌کنید، چه مغازه‌هایی وجود دارد؟ هوای شهر شما پاکیزه است یا آلوده؟ خانه‌ها از چه موادی ساخته شده‌اند؟ آیا در شهر محل زندگی شما کارخانه‌هایی وجود دارد؟ در این کارخانه‌ها چه چیزهایی ساخته می‌شوند؟ به فعالیت‌های مردم شهر خود دقت کنید. آن‌ها به چه کارهایی مشغول‌اند؟

شما با پاسخ دادن به این سؤال‌ها، می‌توانید محل زندگی خود را بهتر بشناسید.

۱- باراهنماهی معلم، به چند گروه تقسیم شوید. سپس، به تصویرهای این درس توجه کنید و بگویید از هر تصویر چه چیزهایی دربارهٔ محیط زندگی مردمی که در آن جا زندگی می‌کنند، می‌فهمید. محیط زندگی شما به کدام تصویر بیشتر شبیه است؟ چرا؟

۲- تاکنون به کدام شهرها یا روستاها سفر کرده‌اید؟ چه اطلاعاتی دربارهٔ آن مکان‌ها یا چگونگی زندگی مردم آن جا دارید؟ برای هم‌کلاسی‌هایتان توضیح دهید.

همان‌طور که می‌دانید، همه‌ی محیط‌ها شبیه به محیط زندگی ما نیستند. پس، ما چگونه می‌توانیم محیط‌های دیگر را بشناسیم؟ آیا برای شناخت محیط‌های دیگر می‌توانیم به همه جا سفر کنیم؟

یکی از راه‌های شناخت محیط زندگی خود و دیگران، مطالعه‌ی جفرافیاست.

دانش جفرافیا به ما کمک می‌کند که محیط زندگی خود و محیط‌های دیگر را بشناسیم و از چگونگی زندگی مردم در مکان‌های مختلف آگاه شویم.

چه وسایلی به یادگیری جغرافیا کمک می‌کنند؟

به شکل زیر نگاه کنید و به کمک معلم، نام وسایلی را که می‌بینید، بنویسید.

فیلم

۱

۳

۵

رایانه

۶

۲

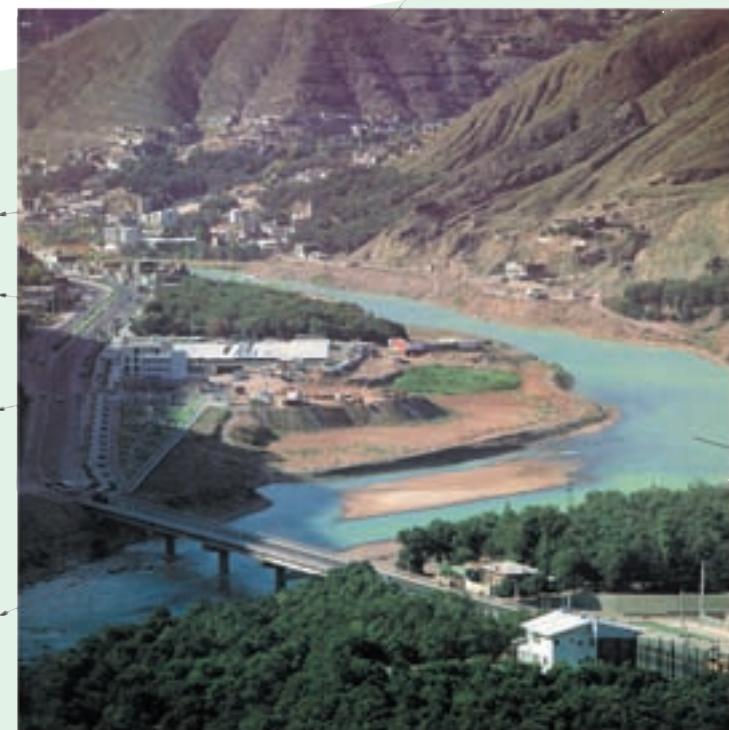
۴

۶

- این وسایل به ما کمک می‌کنند تا جغرافیا را بهتر بیاموزیم.
- شاید تاکنون عکس‌ها و فیلم‌هایی از شهرها و کشورهای دیگر، مردم آن‌ها، دره‌ها و کوه‌ها یا حیواناتی که در جاهای دیگر زندگی می‌کنند، دیده باشید. عکس‌ها برای شناختن مکان‌های مختلف چه کمکی به ما می‌کنند؟

دامنه‌ی کوه

درخان

خانواده‌ی روستایی - گیلان

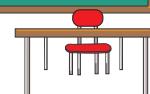

- به شکل زیر نگاه کنید. به این شکل نقشه می‌گویند.
آیا می‌توانید به کمک معلم، استان محل زندگی خود را روی نقشه نشان دهید؟

با کمک معلم، یک یا چند نقشه‌ی ایران را به کلاس بیاورید
و مشاهده کنید. نقشه‌ی ایران را به دیوار کلاس نصب کنید.

فعالیت در کلاس

- یک وسیله‌ی دیگر هم وجود دارد که از آن برای آموختن جغرافیا استفاده می‌کنند. این وسیله، کره‌ی جغرافیایی نام دارد.

شکل کره مانند توپ است. هر جسمی که مانند توپ باشد، کروی نامیده می‌شود. زمینی که ما روی آن زندگی می‌کنیم و شهرها و کشورها روی آن قرار دارند، به‌شکل یک کره‌ی بسیار بزرگ است که به آن کره‌ی زمین گفته می‌شود.

عکس و فیلم و نقشه و کره‌ی جغرافیایی از وسائل یادگیری جغرافیا هستند.

فعالیت در کلاس

۱- یک کره‌ی جغرافیایی را به کلاس بیاورید و آن را مشاهده کنید.

- رنگ آبی روی کره چه چیزی را نشان می‌دهد؟

- خشکی‌های زمین و سعت بیشتری دارند یا آب‌ها؟

- به کمک دوستان خود، کشور ایران را روی کره پیدا کنید و

به یکدیگر نشان دهید.

۲- در شکل زیر، نام چیزهایی را که در عکس مشاهده می‌کنید، بنویسید.

۳- اگر در خانه عکس‌هایی از روستا، شهر یا مناظر طبیعی دارید، به کلاس بیاورید. هریک از آن‌ها را روی یک کاغذ سفید بچسبانید. سپس، به‌طور گروهی و به کمک هم‌کلاسی‌هایتان، اجزاء هر عکس را مانند شکل بالا معین کنید و بنویسید.

درس ۳

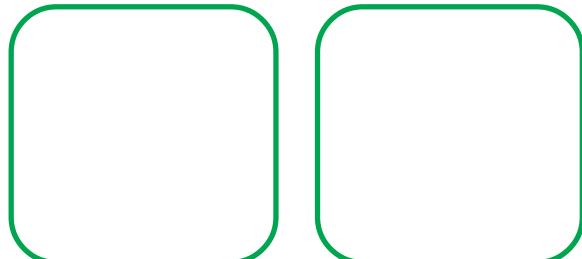
نقشه چیست؟

آیا تاکنون اتفاق افتاده است که از بالا به چیزی نگاه کنید و شکل آن را بکننید؟
به شکل‌های زیر توجه کنید. در این شکل‌ها، تصویر اشیایی را می‌بینید که از بالا به
آن‌ها نگاه کرده‌اند. حدس بزنید که هر کدام، تصویر چه چیزی است.

فعالیت در کلاس

۱- یک مدادتراش و یک جامدادی را روی میز بگذارید و همان طور که از بالا به آنها نگاه می‌کنید، تصویر آنها را بکشید.

جامدادی

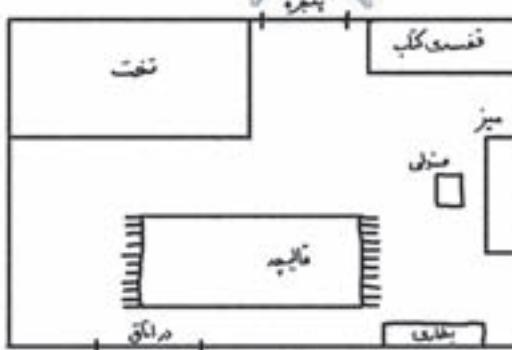
مدادتراش

۲- باراهنمایی و کمک معلم، چیزهای دیگری را روی میز بگذارید و شکل آنها را از بالا رسم کنید.

۳- به تصویر روبه رو نگاه کنید.

این تصویر، نقشه‌ی اتاق حسن است.
حسن از بالا به اتاق خود نگاه نگاه کرده و
شکل آن را کشیده است.

اکنون شما باراهنمایی و کمک معلم، نقشه‌ی کلاس خود را بکشید. تصویر کنید
که از بالا به کلاس نگاه می‌کنید.

● مجسم کنید وقتی یک پرنده از بالا به زمین نگاه می‌کند، زمین را چگونه می‌بیند؟

به شکل زیر نگاه کنید. این شکل، نقشه‌ی همان جایی است که پرنده، در هنگام پرواز می‌بیند. در این نقشه، ساختمان‌ها، خیابان‌ها، درختان و یک دریاچه نشان داده شده است.

اکنون اعدادی را که در تصویر بالا می‌بینید، به نقشه منتقل کنید.

هوایپما در حال عکسبرداری از یک منطقه

نقشه‌ی همان منطقه

عکس هوایی یک منطقه

اگر از بالا به یک شهر یا روستا نگاه کنیم و آن را در اندازه‌ی خیلی کوچک‌تر روی کاغذ بکشیم، نقشه‌ی ساده‌ای از آن شهر یا روستا به دست می‌آید.

نقشه، شکلی است که زمین یا قسمتی از آن را نشان می‌دهد.

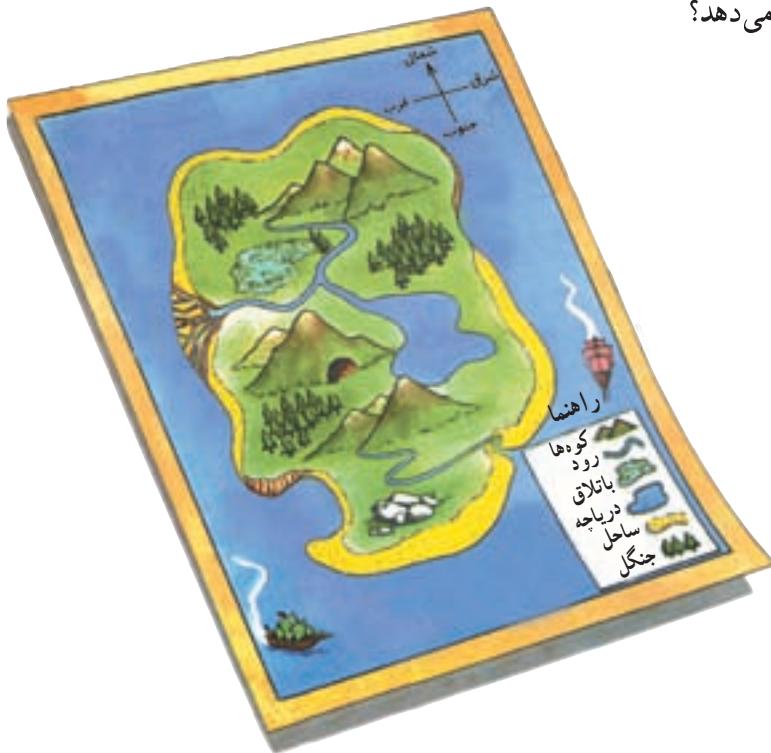
• راهنمای نقشه

به نقشه‌ای که از کلاس خود کشیده‌اید، توجه کنید. آیا نام هر چیز را روی شکل آن، نوشته‌اید؟ اگر نخواهیم نام همه چیز را روی شکل آن بنویسیم، چه می‌کنیم؟

پس از این که نقشه‌ی کلاس خود را رسم کردید، برای آن یک راهنمای درست کنید.

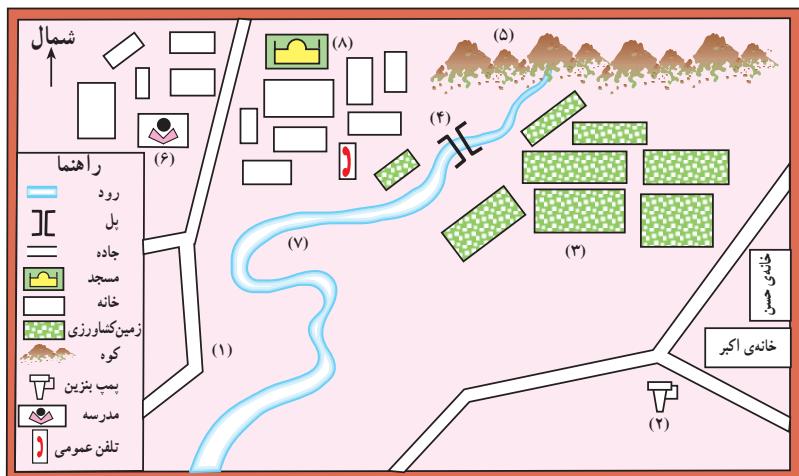
روی هر نقشه، علامت‌هایی وجود دارد. این علامت‌ها برای نشان دادن کوه، تپه، جنگل، دریا، دریاچه، خانه، خیابان و چیزهای دیگر به کار می‌روند. در پایین هر نقشه، یک راهنمای وجود دارد. ما به کمک راهنمای نقشه، معنای رنگ‌ها و علامت‌هایی را که در نقشه به کار رفته است، می‌فهمیم. به راهنمای نقشه‌ی زیر نگاه کنید؛ هر علامت چه چیزی را نشان می‌دهد؟

فعالیت در کلاس

۱- با استفاده از راهنمای نقشه، بگویید هر عدد چه چیزی را روی نقشه نشان می‌دهد.

- (۱) جاده
(۲)
(۳)
(۴)
(۵)
(۶)
(۷)
(۸)

۲- خانه‌های روی نقشه را متناسب با رنگ راهنمای نقشه، رنگ‌آمیزی کنید.

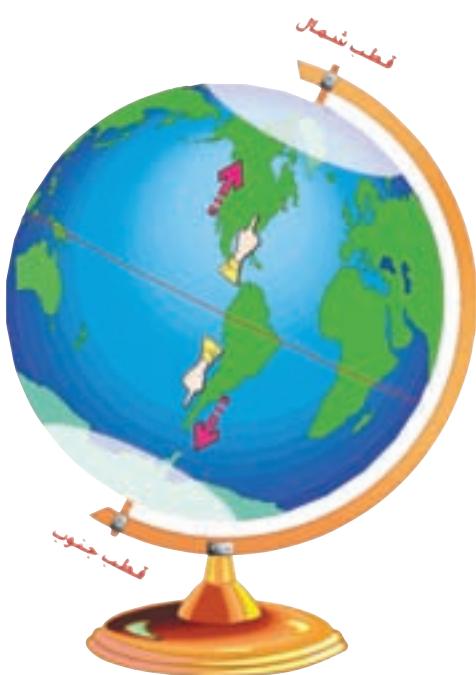
چگونه جهت‌های جغرافیایی را پیدا کنیم؟

در سال گذشته، خواندید که هر روز صبح خورشید از جهت مشرق طلوع می‌کند و در پایان روز در جهت مغرب، غروب می‌کند. اگر در یک صبح آفتابی، طوری بایستیم که دست راست ما به طرف مشرق و دست چپ ما به طرف مغرب باشد، رو به روی ما شمال و پشت سرمان جنوب خواهد بود.

شمال، جنوب، مشرق و مغرب، چهار جهت اصلی هستند.

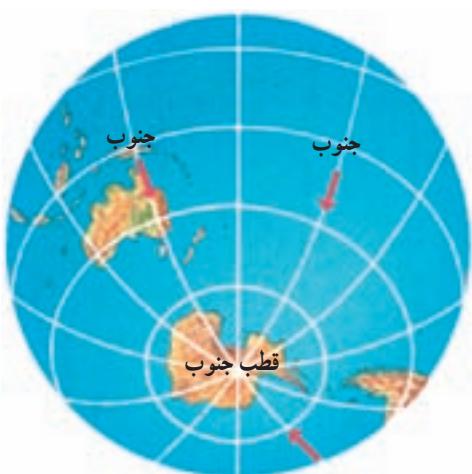
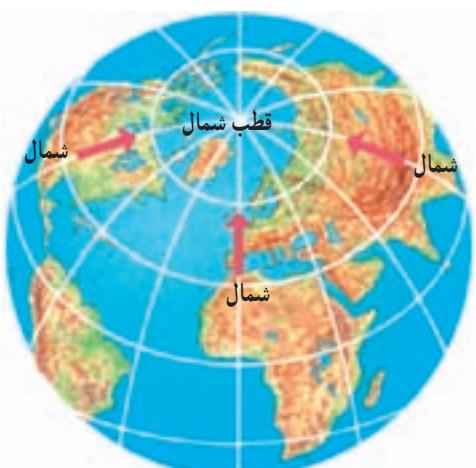
● منظور از شمال و جنوب چیست؟ یک کرهٔ جغرافیایی را به کلاس بیاورید. آن را

روی میز بگذارید و از بالا به آن نگاه کنید.
بالاترین نقطه‌ای که روی کره می‌بینید،
قطب شمال نام دارد.

اکنون، نقطه‌ای را روی کرهٔ
جغرافیایی انتخاب کنید و انگشت خود
را روی آن بگذارید. سپس، انگشتان را
به طرف قطب شمال حرکت دهید. در این
حال، شما در جهت شمال حرکت می‌کنید.
به پایین‌ترین نقطهٔ زمین که رو به روی
قطب شمال قرار دارد، قطب جنوب
می‌گویند.

اگر انگشت خود را روی نقطه‌ای بگذارید و به طرف قطب جنوب حرکت کنید، در
جهت جنوب حرکت می‌کنید.

• قطب نما

قطب نما وسیله‌ای است که جهت قطب شمال و جنوب زمین را نشان می‌دهد.

قطب نما یک عقربه‌ی مغناطیسی (آهنربایی)

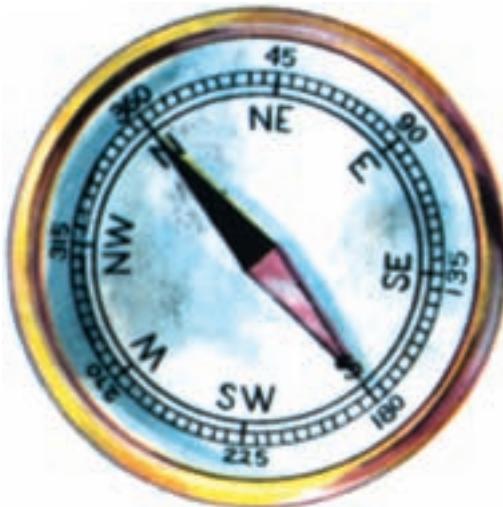
دارد. نوک این عقربه همیشه در امتداد

شمال – جنوب قرار می‌گیرد.

امسال، شما در کتاب علوم با طرز

کار قطب نما و علت این که عقربه‌ی آن به

سمت شمال می‌ایستد، آشنا می‌شوید.

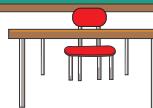

۱- به همراه معلم و هم‌کلاسی‌هایتان در حیاط مدرسه، جهت‌های شمال، جنوب، مشرق و مغرب را پیدا کنید.

۲- اکنون بگویید: کلاس شما در کدام سمت (شمالی، جنوبی، شرقی یا غربی) قرار گرفته است؟ در مدرسه در کدام جهت است؟ آب‌خوری مدرسه در کدام جهت است؟

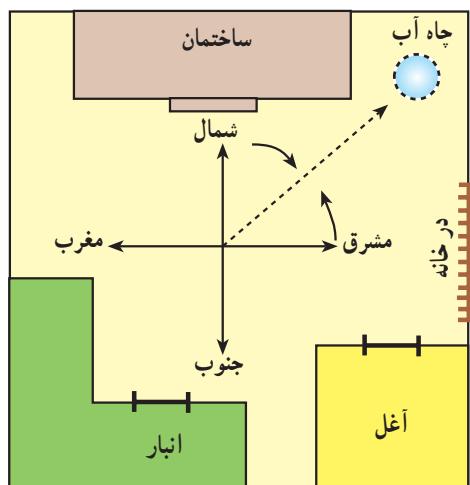
۳- اگر در خانه، قطب نما یا قبله‌نما دارید، آن را به کلاس بیاورید و به هم‌کلاسی‌هایتان نشان دهید. سپس، به وسیله‌ی آن، جهت شمال و قبله را در حیاط یا کلاس پیدا کنید.

فعالیت در کلاس و
حیاط

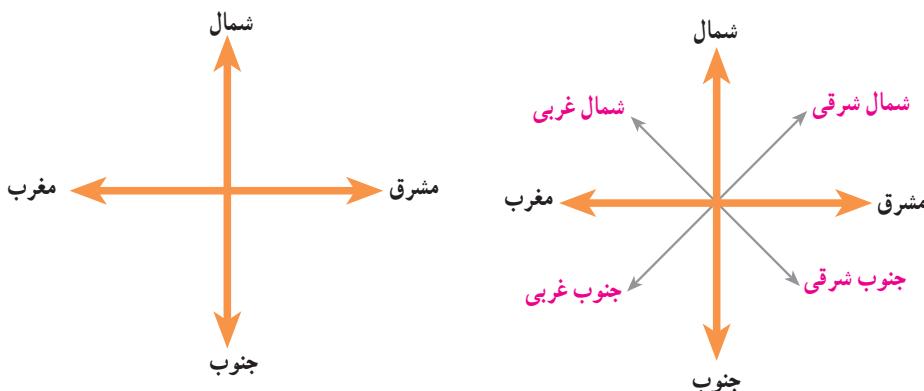

• جهت‌های فرعی

همه مکان‌ها به طور دقیق در جهت‌های اصلی قرار نگرفته‌اند؛ برای مثال، در شکل زیر که یک خانه‌ی روستایی را نشان می‌دهد، چاه آب، بین شمال و مشرق – یعنی در جهت شمال شرقی – قرار دارد. به این جهت، جهت فرعی می‌گویند.

در شکل زیر، به جهت‌های اصلی و فرعی توجه کنید.

به شمال شرقی، شمال غربی، جنوب شرقی و جنوب غربی جهت‌های فرعی

می‌گویند.

